

Protokół

133. posiedzenia Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej, które odbyło się 20 listopada 2024 roku w formie wideokonferencji obsługiwanej przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

W posiedzeniu uczestniczyli członkowie Komisji: T. Brzezińska-Wójcik, A. Czerny, S. Gil, R. Huszcza, R. Janusiewicz, J. Kacprzak, S. Kacieszczenko, D. Kalisiewicz, A. Markowski, J. Ostrowski, J. Pietrow, J. Pietruszka, A. Reszke, T. Wites, W. Włoskowicz, E. Wolnicz-Pawłowska, B. Zagórski, M. Zych.

Obrady prowadził Maciej Zych, przewodniczący Komisji.

Wstępny porządek obrad obejmował:

1. Zagajenie.
2. Przyjęcie protokołu 132. posiedzenia Komisji z dnia 16 października 2024 roku.
3. Plan pracy Komisji na 2025 r.
4. Pozostałe sprawy bieżące.
5. Ukraina – zmiany nazw.
6. Zasady latynizacji laotańskiego.
7. Prace koncepcyjne nad ogólnymi kryteriami ustalania egzonimów.
8. Polskie egzonimy w „Wielkim słowniku ortograficznym PWN” – kontynuowanie omawiania różnic z wykazem Komisji.
9. Wolne wnioski.

Ad 1. Przewodniczący przywitał członków Komisji na 133. posiedzeniu.

Ad 2. Protokół 132. posiedzenia przyjęto, po wprowadzeniu zmiany w jednym z akapitów dotyczących dyskusji nad odpowiedzią Zespołu do spraw Reformy Ortografii Rady Języka Polskiego na pismo Komisji oraz wprowadzeniu drobnych korekt redakcyjnych, jednogłośnie (17 głosów za).

Ad 3. Prezydium Komisji przedstawiło propozycję planu pracy KSNG na 2025 rok. Przedyskutowane zostały poszczególne punkty tego planu. Dyskusję wywołała kwestia dodania do planu punktu „Kontynuowanie prac koncepcyjnych nad ogólnymi kryteriami ustalania egzonimów”. Zaproponowano, aby realizacja tego punktu odbyła się w postaci dyskusji, na którą poświęcona byłaby połowa jednego z posiedzeń, z możliwością jej kontynuacji na kolejnych – w trakcie takiej dyskusji warto omówienia byłyby przypadki z ostatnich kilku lat, które były dyskusyjne, a także przeanalizowano by podjęte wówczas decyzje: czy Komisja w tych przypadkach brała pod uwagę podobne argumenty, czy też różne w zależności od omawianego obiektu. Można by było się także zastanowić, czy istnieją jakieś typowe wzorce postępowania przy decydowaniu o ustaleniu konkretnej formy, jako zalecanego egzonimu (np. materiały są brane pod uwagę przy weryfikowaniu używania danej polskiej nazwy, zasady doboru nazw), które można by spisać i wykorzystywać w przyszłości przy ustalaniu nazw. Członkowie Komisji postanowili uwzględnić ten punkt w planie pracy.

Po omówieniu poszczególnych punktów, cały plan pracy przyjęto przy 17 głosach za, braku głosów przeciw i wstrzymujących się.

Ad 4. Na poprzednim posiedzeniu omawiana była odpowiedź Zespołu do spraw Reformy Ortografii Rady Języka Polskiego na pismo Komisji dotyczące kwestii problemowych wynikających ze zmian zasad ortografii wprowadzonych przez Radę Języka Polskiego, a mających wpływ na zapis nazw geograficznych. Uznano, że warto odpowiedzieć na to pismo, wstrzymując się jednak z odpowiedzią do czasu, aż zmienione „Zasady pisowni i interpunkcji polskiej” zostaną opublikowane na stronie internetowej Rady Języka Polskiego, by zweryfikować, czy zmienione zapisy faktycznie nie budzą już wątpliwości.

Zmienione „Zasady” zostały opublikowane na stronie Rady na początku listopada. Wśród zapisów związanych bezpośrednio lub pośrednio z nazwami geograficznymi najważniejszą zmianą jest uwzględnienie uwag Komisji dotyczących zapisu wielowyrazowych nazw geograficznych – obecnie jednoznacznie zalecono zapis wielką literą jedynie tych terminów rodzajowych, które są integralną częścią nazwy własnej (z dotychczasowego zapisu wynikało, że również terminy rodzajowe, które nie są częścią nazwy własnej można zapisywać wielką literą, co dodatkowo było wzmocnione przykładami typu *Wyspa Uznam*, choć nazwą tej wyspy jest samo *Uznam*). Przykłady podane przy tej zasadzie również zostały zmienione, w większości są to nazwy zaproponowane przez Komisję. Pojawiła się tu jednak nazwa *Zatoka Genewska* – ortograficznie zapis jest poprawny, jednak zatoka o takiej nazwie nie istnieje. Uznano, że warto zwrócić Radzie Języka Polskiego uwagę na ten tę nazwę.

W zmienionych „Zasadach” dodano także, za sugestią Komisji, uwagę, jak należy zapisywać w nazwach ulic przyimki i spójniki pojawiające się bezpośrednio po słowie *ulica*, zmieniono niektóre przykłady nazw własnych podane w innych punktach dotyczących zapisu wielką i małą literą, a także doprecyzowano niektóre zapisy w zasadach adaptacji ortograficznej i pisowni obcojęzycznych nazw własnych. Te ostatnie zapisy są, zdaniem Komisji, nadal nielogiczne, zaś dodanie możliwości spolszczania hiszpańskiego *ñ* na *ni*, uznano za niewłaściwe. Zdecydowano jednak, że Komisja nie będzie kontynuować dyskusji z Radą w tym zakresie.

M. Zych przedstawił informację o posiedzeniu Biura UNGEGN i przewodniczących sekcji geograficzno-lingwistycznych, które odbyło się w trybie on-line 15 listopada. W posiedzeniu uczestniczyli przedstawiciele sekretariatu UNGEGN (w tym przewodniczący UNGEGN Pierre Jaillard oraz dyrektor UN Statistics Division Stefan Schweinfest) i poszczególnych sekcji geograficzno-lingwistycznych (reprezentujący 15 sekcji z 24 istniejących). W trakcie posiedzenia omówiono bieżące projekty UNGEGN (współpraca UNGEGN z United Nations Committee of Experts on Global Geospatial Information Management dotycząca dobrych praktyk między krajowymi agencjami kartograficznymi a krajowymi organami ds. nazewnictwa geograficznego; rozwijanie bazy nazw geograficznych UNGEGN obejmującej nazwy państw, ich stolic oraz głównych miast) oraz przedstawiono prezentację dotyczącą działalności Sekcji Regionalnej Europy Środkowo-Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Istotną część posiedzenia zajęło omówienie przygotowań do kolejnej sesji UNGEGN, która odbędzie się na przełomie kwietnia i maja 2025 r. Podano terminy przesyłania dokumentów (streszczenia do 17 stycznia, pełne referaty do 10 marca), przedstawiono najważniejsze tematy, jakie będą poruszane, planowane decyzje i rekomendacje do podjęcia (m.in. rekomendacja dotycząca stosowania egzonimów), a także sposoby prezentowania raportów narodowych.

M. Zych poinformował także, że zakończony został skład przewodnika toponimicznego, zaś na ukończeniu jest skład suplementu do „Urzędowego wykazu polskich nazw geograficznych świata” z wykazem nazw budowli – obie publikacje zostaną zamieszczone na stronie internetowej Komisji po odbiorze całości zleconych przez GUGiK prac związanych z tymi opracowaniami, co powinno nastąpić w pierwszej połowie grudnia.

Ad 5. W marcu 2023 r. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła tzw. ustawę dekolonizacyjną (Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії») – weszła ona w życie pod koniec lipca 2023 r. Na podstawie tej ustawy zmiany powinny ulec m.in. nazwy miejscowości, obiektów fizjograficznych oraz obiektów miejskich związane ze Związkiem Radzieckim, Rosją i Imperium Rosyjskim. Szacuje się, że na jej podstawie ok. 1400 miejscowości powinno mieć zmienione nazwy – zmiany mają obejmować również nazwy, które zostały utworzone na bazie języka rosyjskiego, a nie ukraińskiego (np. *Jużne* zamiast *Piwdenne*). We wrześniu br. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła pierwszą uchwałę zmieniającą nazwy 327 miejscowości (10 miast, 56 osiedli i 261 wsi) i 4 rejonów (Постанова Верховної Ради України Про перейменування окремих населених пунктів та районів) – zmiany te weszły w życie 26 września br.

Część z wprowadzonych zmian dotyczy miejscowości, dla których zostały ustalone polskie egzonimy; polskie nazwy są także ustalone dla wszystkich rejonów – w związku ze zmianą ukraińskich endonimów Komisja powinna przedyskutować zmianę zalecanych polskich nazw.

Omawiając te zmiany Komisja postanowiła:

- zmienić nazwę *rejon krasnohradzki* na ***rejon berestyński*** dla jednostki administracyjnej II rzędu (aklamacja); zmiana nazwy rejonu wynika ze zmiany nazwy jego siedziby z Красноград (*trl.* Krasnohrad, *trb.* Krasnohrad) na Берестин (*trl.* Berestyn, *trb.* Berestyn) – w przypadku dotychczasowej, jak i nowej nazwy miejscowości należy stosować endonim (nazwa ukraińska w transkrypcji i transliteracji jest identyczna z nazwą zalecaną do stosowania w języku polskim);
- zmienić nazwę *Perwomajski* na ***Złatopil*** dla miejscowości (aklamacja) ze względu na zmianę nazwy ukraińskiej z Первомайський na Златопіль;
- skasować nazwę ***Nowomoskowsk*** dla miejscowości (aklamacja) – nowa nazwa *Samar* jest identyczna z zapisem w transkrypcji i transliteracji nazwy ukraińskiej (Самар);
- zmienić nazwę *rejon nowomoskowski* na ***rejon samarski*** dla jednostki administracyjnej II rzędu (aklamacja);
- zmienić nazwę *Czerwonogród* na ***Szeptycki*** dla miejscowości przy zachowaniu dotychczasowego egzonimu wariantowego *Krystynopol* (aklamacja) ze względu na zmianę nazwy ukraińskiej z Червоноград na Шептицький; wprowadzona nazwa jest nowym chrztem, nie nawiązuje do nazw historycznych – miasto nazwano na cześć Andrzeja Szeptyckiego, duchownego greckokatolickiego, w latach 1900–1944 arcybiskupa metropolity lwowskiego i halickiego;
- zmienić nazwę *rejon czerwonogrodzki* na ***rejon szeptycki*** dla jednostki administracyjnej II rzędu (aklamacja);
- skasować nazwę ***Perwomajsk*** dla miejscowości w obwodzie ługańskim (aklamacja) – ukraińska nazwa została zmieniona na Сокологірськ (*trl.* Sokolohirsk, *trb.* Sokolohirsk), Komisja uznała, że nie warto ustalać nowej polskiej nazwy dla tego niewielkiego miasta ze wschodu Ukrainy;

- zmienić nazwę *Siewierodoneck* na **Siewierskodoneck** dla miejscowości ze względu na zmianę nazwy ukraińskiej z Сєверодонецьк na Сіверськодонецьк. Dyskusyjne było w jakiej formie należy ustalić polską nazwę – pierwotnie zaproponowano formę *Siwerskodoneck*, będącą nieznacznym spolszczeniem nazwy ukraińskiej. W trakcie dyskusji zauważono jednak, że nazwa miasta pochodzi od nazwy rzeki Doniec, która po ukraińsku nazywa się Сіверський Донець, zaś człon Сіверський w tej nazwie pochodzi od nazwy krainy historycznej Сіверщина/Сіверська земля po polsku określanej jako *Siewierszczyzna* lub *ziemie siewierskie*. W związku z tym uznano, że w nazwie miasta warto zachować człon w zapisie spolszczonym *siewier-*. W głosowaniu za zmianą nazwy *Siewierodoneck* na formę *Siwerskodoneck* opowiedziały się 3 osoby, na formę *Siewierskodoneck* opowiedziało się 11 osób, 4 osoby wstrzymały się od głosu;
- zmienić nazwę *rejon siewierodonecki* na **rejon siewierskodonecki** dla jednostki administracyjnej II rzędu (aklamacja).

Komisja postanowiła także zachować bez zmian nazwę *Podhorodne* (wraz z egzonimem wariantowym *Janówka*) dla miejscowości w obwodzie tarnopolskim (aklamacja), pomimo zmiany nazwy ukraińskiej z Підгородне na Підгороднє. Identyczna zmiana ukraińskiej nazwy dotyczy jeszcze jednej miejscowości (obwód lwowski), dla której jest ustalony egzonim – *Folwarki*. W tym przypadku dotychczasowa polska nazwa nie odpowiada nazwie ukraińskiej. Nazwa *Folwarki* została przyjęta przez Komisję na 68. posiedzeniu (22 lutego 2012 roku). Na 103. posiedzeniu (28 listopada 2018 roku) Komisja omawiała kwestie związane z nazwami miejscowości w Ukrainie, dla których nazwa współczesna jest inna niż nazwa przedwojenna, zaś Komisja ustaliła jako egzonim tylko nazwę przedwojenną. Ustalono wówczas, że w takich przypadkach będzie zalecane podwójne nazewnictwo, z nazwą nawiązującą do współczesnego endonimu jako zalecaną (wymienianą w wykazie jako pierwsza), a nazwą przedwojenną, jako egzonimem wariantowym. Zgodnie z tą zasadą dodano egzonimy nawiązujące do współczesnych nazw ukraińskich 56 miejscowościom. Wówczas do wyjaśnienia pozostawiono nazwy trzech miejscowości, w tym miejscowości *Folwarki*. Niestety do kwestii nazw tych trzech miejscowości Komisja wówczas nie powróciła. Po dyskusji postanowiono, że także dla tej miejscowości należy wprowadzić, jako zalecany, egzonim **Podhorodne**, przy pozostawieniu egzonimu *Folwarki* jako wariantowego (aklamacja).

Dyskutowano także, czy dla dwóch pozostałych miejscowości (*Horucko* – po ukraińsku Гірське, *Hoszany* – po ukraińsku Градівка) również ustalić nazwę w analogiczny sposób. Po dyskusji postanowiono wprowadzić nazwy dla obu tych miejscowości przyjmując egzonim **Hirskie**, jako zalecany, z zachowaniem egzonimu *Horucko*, jako wariantowego (17 głosów za, 1 przeciw, 0 wstrzymujących się) oraz przyjmując pseudoegzonim **Hradiwka**, jako zalecany, z zachowaniem egzonimu *Hoszany*, jako wariantowego (17 głosów za, 1 przeciw, 0 wstrzymujących się).

Ad 6. Komisji przedstawione zostały zasady latynizacji pisma laotańskiego przygotowane przez S. Gil. Dla języka laotańskiego Komisja stosuje, podobnie jak UNGEGN, system BGN/PCGN z 1966 r. – system ten jednak nie został oficjalnie przyjęty ani w Laosie, ani na forum ONZ. Ze względu na brak krajowego standardu w Laosie stosowane są różne systemy latynizacji. Dotychczas Komisja opublikowała tylko uproszczone zasady latynizacji dla tego języka, natomiast obecnie omawiane poprzedzone zostały wstępem dotyczącym języka i pisma laotańskiego, ponadto zostały uszczegółowione o opis różnych wyjątków oraz liczne

dodatkowe uwagi praktycznego zastosowania latynizacji. Założeniem systemu jest oddawanie pismem łacińskim uproszczonej wymowy wyrazów laotańskich, nie zaś oddawanie ich zapisu – system ten nie jest odwracalny.

W trakcie omawiania przedstawionych zasad dyskutowano nad liczbą liter, zwłaszcza samogłoskowych, używanych w piśmie laotańskim. Ze względu na to, że autorzy publikacji podają tu różne wartości uznano, że informację o liczbie liter należy pominąć – nie jest to informacja istotna z punktu widzenia skrótowych informacji o języku i jego piśmie, jakie są dołączone do zasad latynizacji. Ponadto postanowiono zmodyfikować niektóre zapisy. Po wprowadzonych zmianach, zasady latynizacji dla języka laotańskiego przyjęto przez aklamację.

Ze względu na brak czasu na kolejne posiedzenie odłożono kontynuowanie, częściowo już rozpoczętej przy omawianiu planu pracy Komisji na 2025 r., dyskusji nad ogólnymi kryteriami ustalania egzonimów oraz kontynuowanie omawiania nazw geograficznych zawartych w „Wielkim słowniku ortograficznym PWN z zasadami pisowni i interpunkcji”.

Na tym posiedzenie zakończono.

Protokółował:
Maciej Zych